

fertilitetskomponenten, medens der i afhandlingen foretages en analyse, som tager hensyn til samtlige demografiske komponenter.

Derimod er vi principielt uenige om Boserup's behandling af f.eks. generationen 1.7.1837-1.7.1842. Jeg kan stadigvæk ikke forstå, hvorfor Boserup vil hæfte en generationsbetegnelse på de periodedata, han anvender. Det gør jo hverken fra eller til i hans analyse. Hvis der skal generationsbetegnelse på, må man indrette sin estimationsmetode derefter og inddrage fertilitetsdata fra hele det tidsrum, som generationen gennemlever i den pågældende aldersklasse.

Ad Hvem begyndte. Her skal jeg indskrænke mig til Westergaard's og Rubin's studie. Det er ikke undgået min opmærksomhed, at Boserup nævner, at dette arbejde er en ren tværsnitsanalyse. Men værket anvendes og tillægges en værdi, som om tabellen fra dette værk viste et reelt spacingmønster. Lad mig give et par eksempler: På side 184 står: »Når PCM siger, at vi først fra 1938 har fødslerne fordelt efter ægteskab skulle han dog have tilføjet, at vi fra årene omkring 1880 har et netop fra hans synspunkt overordentligt vigtigt pionerarbejde af Westergaard og Rubin, som belyser frugtbarhedens afhængighed af bl.a. ægteskabets varighed«. På side 204 findes følgende: »Men det mindse man kan sige om denne statistik er dog, at den er et stærkt yderligere indicium mod forfatterens konklusion om familieplanlægningens begyndelse i de højere aldersklasser«.

Men i gensvaret står der, »at tabellen kun under forenklende forudsætninger kan kaste lys over spørgsmålet om, hvilke aldersklasser der begyndte og hvornår«. Medens den af Boserup omtalte pige med fejltrin nedkom med en lille baby, så kan man vist her tale om et fejltrin, som endte med en abort.

Men lad os fastslå, at vi åbenbart nu er temmelig enige om denne undersøgelses relevans for det pågældende emne og også enige om, hvilken type data, der skal være til rådighed, hvis noget skulle kunne bevises ad denne vej.

Ad vielsesstatistikens udnyttelse. Jeg vil gerne nævne her, at de strukturanalyser af fertiliteten, som professor G. Rasch præsenterede som opponent ex auditorio ved det mundtlige forsvar for afhandlingen er i færd med at blive udstrakt til at omfatte andre demografiske variable, således også vielser og civilstandsstruktur. Resultatet af disse analyser vil være meget vigtige i forbindelse med en udnyttelse af vielsesstatistikken. Lad mig til sidst tilføje, at jeg netop er blevet orienteret om, at demografen Etienne van de Walle (Office of Population Research, University of Princeton) har anvendt den franske vielsesstatistik i det 19. århundrede til at beregne antallet af viede i de forskellige aldersklasser i de franske departementer. Disse beregninger er gennemført i forbindelse med et studie af fertilitetsudviklingen i Frankrig, som vil blive offentliggjort i løbet af kort tid. Disse beregninger er ganske vist ikke udført for at supplere folketællingsoplysningerne, men er foretaget, fordi folketællingerne manglede en fordeling af kvinderne efter civilstand. Men derfor vil de anvendte metoder alligevel være af interesse.

III Af Mogens Boserup

Det foranstående giver kun anledning til to korte bemærkninger:

(1) Andet afsnit under overskriften *Ad tælleren*: Hvorfor dog fastholde at en (såkaldt) generations fødsler i en given aldersklasse skal måles med et tal der

omfatter hele det tiår generationen bruger til at passere gennem vedkommende aldersklasse (og ikke blot det femår hvori ca. 75 af de søgte fødsler foregår), når denne fuldkommenhed i én retning må købes for en så høj pris i form af unødvendig overlappning og udglatning, som påvist i mine indlæg?

(2) Det terminologiske problem Matthiessen har rejst diskussion om er et skinproblem, thi det opstår kun under den unødige antagelse at ethvert begreb skal kunne betegnes ved eet fritstående navneord, og ikke f.eks. ved et navneord + tillægsord.

RETTELSE

Under det videre arbejde med de programmer jeg skrev til at udføre beregningerne til min artikel: Udenrigshandelen som konjunkturindikator, *National-økonomisk Tidsskrift* 108 (1970): 46-64 er der blevet fundet en fejl som forklarer de »mærkelige« resultater i tabel 11.1 og 11.2. Af de rettede tabeller kan det konstateres, at importens optimale lag er mellem -1 og -3 medens eksportens optimale lag stadig er vanskeligt at fastslå. De øvrige resultater samt konklusionerne skulle ikke berøres heraf.

*Martin Paldam**

* Sekretær i Det økonomiske Råds sekretariat.